

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО ТА ЕКОНОМІКА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

УДК 314(100)(045)

Л.А. Кислова, А.В. Влас

ОЦІНКА СУЧАСНОЇ ДЕМОГРАФІЧНОЇ СИТУАЦІЇ В КРАЇНАХ СВІТУ

У статті досліджено та розкрито основні проблеми демографічного розвитку регіонів світу та розглянуто необхідність створення можливості розробки демографічної політики, націленої на підвищення добробуту нинішнього і майбутніх поколінь. Виявлено, що динаміку й рух населення висвітлює теорія демографічного переходу, за якою країни умовно поділяють на три фази демографічного розвитку. Доведено, що демографічні процеси є одними із визначальних для забезпечення стабільного функціонування економіки й безпечного розвитку держави.

Ключові слова: демографія, населення, народжуваність, смертність, міграція.

Постановка проблеми. Розуміння демографічних змін, що відбуваються, та будуть здійснюватися в майбутньому, а також проблем та можливостей, які вони представляють для досягнення соціально-економічного, політико-правового, інноваційно-інформаційного та інтелектуально-духовного розвитку суспільства, мають важливе значення для оцінки тенденцій в області народонаселення на глобальному, регіональному та національному рівнях. Проблеми оптимального демографічного розвитку необхідно розглядати як першочергові інтереси суспільства, створюючи можливості для розробки політики, націленої на підвищення добробуту нинішнього і майбутніх поколінь. Сучасні демографічні перетворення, пов'язані зі змінами показників народжуваності, смертності та міграції, продовжують викликати суттєві зміни в чисельності, структурі і територіальному розміщенні домашніх господарств та громад у всьому світі. Для досягнення стабільного функціонування економіки та поліпшення демографічного становища, як головного пріоритету реалізації національних інтересів країн різних регіонів світу, визначальною умовою є дослідження та оцінка показників демографічної ситуації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічним, методичним та прикладним дослідженнями різних аспектів демографії, демографічної політики займалися такі вчені як Клупт М. А. [10] Смирнова Н. С. [7], Терещук В. М. [12], Цвігун І. А. [3] та інші.

Постановка завдання. Мета даної статті – оцінити сучасний стан демографічної ситуації в основних регіонах світу.

Виклад основного матеріалу. До числа найбільш актуальних проблем сучасного людства належить проблема народонаселення, пов'язана насамперед із прискореними темпами зростання населення. Так, на початку 1900 р. на Землі нараховувалося близько 1,6 млрд. осіб, у 1950 р. – 2,5 млрд., у 1990 р. – 5,2 млрд, а у 2000 році кількість осіб вже становила 6 млрд. осіб. За даними на 2005 р., чисельність населення світу становила 6,4 млрд. осіб. Протягом ХХ століття кількість людей виросла у чотири рази. За підсумками 2016 року, чисельність населення світу досягла майже 7,6 млрд, тобто кількість населення збільшилась приблизно на один мільярд людей в період останніх дванадцяти років. В даний час світове населення продовжує зростати, хоча і повільніше, ніж у недавньому минулому. За оцінками ООН, кількість населення за рік збільшується на 1,1 %, тобто на 83 млн. людей щороку [1]. Зростання припадає на такі країни, як Індія, Китай, Пакистан, Нігерія, Бангладеш, Індонезія.

Саме Китай (1,4 млрд) та Індія (1,3 млрд) залишаються двома найбільшими країнами світу, в яких проживає більше 1 млрд людей, що становить 19 і 18 відсотків від загального населення світу, відповідно.

Складність, динаміку й рух населення висвітлює теорія демографічного переходу, яка пояснює відмінності у природному прирості населення різних регіонів, які зумовлені насамперед соціально-економічними факторами. Демографічний перехід супроводжується зростанням продуктивних сил, переміщенням значних мас населення із сіл в міста і різкою зміною вікового складу населення [2]. Вирізняються три фази демографічного переходу: перша – це велика народжуваність і велика смертність, що пояснюється низьким рівнем життя населення і слабким розвитком медицини. Зараз на цьому етапі перебувають Сомалі, Малі і Чад. У другій фазі за рахунок підвищення рівня життя й поліпшення медичного обслуговування зменшується смертність за традиційно високої народжуваності. Кількість населення різко збільшується, темпи природного приросту перевищують 1,2 %. Саме на цю фазу припадає демографічний вибух – швидкі темпи зростання приросту населення (більш як 1,8 %). Така демографічна ситуація характерна для Венесуели, Болівії, Нігерії, Індії. Третя фаза характеризується зменшенням народжуваності завдяки підвищенню соціально-економічного статусу жінки; смертність знаходиться у межах 0,2-0,6 %. У цій фазі перебувають країни, в яких природний приріст малий або від'ємний (Україна, Німеччина, Данія, Угорщина) [1].

Для оцінки сучасної демографічної ситуації в країнах світу, будемо використовувати класифікацію запропоновану Цвігун І.А. [3], яка базується на системі показників демографічної складової економічної безпеки, а саме: показники статево-вікового складу населення; показники природного відтворення населення, показники механічного руху та розміщення; показники здоров'я населення.

Розглядаючи статево-вікову структуру населення на загальносвітовому рівні можна відзначити, що кількість чоловіків та жінок приблизно однакова. В 2016 році на кожні 100 жінок налічується 102 чоловіки (50,4% населення світу складають чоловіки та 49,6 % – жінки). Середній вік населення земної кулі становить 29,6 років. Близько чверті (26%) населення світу молодше 15 років, 61% у віці 15-59 років, і 13% складають літні люди віком від 60 років і старше, а 2% – віком понад 80 років.

Найвищий показник приросту населення серед усіх регіонів, що росте в темпі 2,6% в рік за 2010-2016 рр. належить Африці. Передусім це пов'язано з віковою структурою населення, яка в даний час на континенті є досить молодою. Зростання населення залишається особливо високим в групі з 47 країн, визначених Організацією Об'єднаних Націй як найменш розвинені країни (НРК), 33 з яких знаходяться в Африці (Ангола, Бурунді, Демократична Республіка Конго, Малі, Нігер) – населення даної групи станом на 2016 рік становить 1 млрд. жителів [4].

В останні десятиліття багато країн пережили великі скорочення середнього розміру сім'ї. Країни світу можна умовно розділити на три групи в залежності від поточного рівня народжуваності в них. Встановлено, що 46% населення світу проживає в країнах з рівнем народжуваності нижче ніж 2,1 народжена дитина однією жінкою протягом життя. До країн з низьким рівнем народжуваності в даний час належать країни усієї Європи (коефіцієнт народжуваності становить 2,1 дітей на одну жінку) і Північної Америки, а також 19 країн Азії, 15 країн Латинської Америки і Карибського басейну, 3 з Океанії та дві країни Африки. Найбільшими країнами з низьким рівнем народжуваності є Китай, Сполучені Штати Америки, Бразилія, Російська Федерація, Японія і В'єтнам. Ще 46 % населення світу проживає в країнах з «проміжною народжуваністю», які вже зазнали значного зниження народжуваності і де жінки мають в середньому від 2,1 до 5 дітей протягом життя. Проміжна

народжуваність зустрічається в багатьох регіонах, найбільшими з яких є Індія, Індонезія, Пакистан, Бангладеш, Мексика і Філіппіни. Решта 9% населення світу проживає в країнах з «високою народжуваністю», які зазнали лише обмеженого зниження народжуваності на сьогоднішній день. У цих країнах середньостатистична жінка має 5 та більше дітей протягом життя. З-поміж 22 країн з відносно високим рівнем народжуваності, 20 знаходяться в Африці і 2 в Азії, найбільшими з них є Нігерія, Демократична Республіка Конго, Об'єднана Республіка Танзанія, Уганда та Афганістан [4].

Виходячи з зазначених показників, країнами світу проводиться активна демографічна політика, спрямована на підвищення (німецька та скандинавська моделі державного управління) або на зменшення рівня народжуваності («Політика однієї дитини» Китайської Народної Республіки). Так, наприклад, у Франції головним принципом демографічної політики стосовно народжуваності заявлена позиція невтручання [5]. Сьогодні цілями сімейної політики у Франції є: поновлення поколінь, компенсація сімейних витрат, скорочення нерівності в доходах між сім'ями з дітьми й без дітей, боротьба з нерівністю і бідністю, поєднання сімейного життя з професійною зайнятістю, підтримка молоді. Народжуваність у Франції у 2016 році становить 12,3%.

Для аналізу та характеристики демографічної ситуації в країнах світу, на основі показника «сумарний показник народжуваності», Світовим Банком розроблено рейтинг країн за рівнем фертильності (кількість народжень на 1 жінку). Рейтинг базується на основі онлайн-опублікованих демографічних даних офіційного веб-сайту Світового банку, до нього входять 200 країн та залежних територій. Перше місце в рейтингу займають країни Африки з найвищим показником, який у середньому становить 6,5 народжених дитини на одну жінку: Нігер – 7,6, Сомалі – 6,5, Малі – 6,2, Чад – 6,2, Ангола – 6,1. Середнє місце в рейтингу займають країни з середнім показником 2,3: Кабо-Верде, Туркменістан, Сейшельські острови та Нікарагуа – 2,3, Мексика – 2,2. Останнє місце в рейтингу належить країнам з найнижчим середнім коефіцієнтом народжуваності – 1,2 (Сінгапур, Макао, Гонконг, Португалія та Корея). Сумарний коефіцієнт народжуваності у Франції, відповідно до рейтингу, в 2016 році становив 2,01 дитини на одну жінку (110-те місце у світі, і один з найвищих у Європі) [6].

Важливим для дослідження демографічної складової економічної безпеки є досвід Німеччини в регулюванні демографічної безпеки. Зараз Німеччина, як одна з провідних країн Європейського Союзу, показує виважену політику захисту демографічних інтересів із акцентом на сімейну політику, яка не проголошує необхідність збільшення народжуваності, а її метою є надання соціальної допомоги сім'ї у виконанні нею своїх функцій та яка проявляється в пільгах з прибуткового податку, створенні й утриманні інфраструктури з догляду за дітьми та ін. [7]. Народжуваність у Німеччині, станом на 2016 рік, дорівнює 8,5 %. Сумарний коефіцієнт народжуваності, відповідно до рейтингу Світового Банку, становить 1,4 дитини на одну жінку, що є досить низьким показником (186-те місце у світі). Варто зазначити досвід Швеції у забезпеченні демографічної складової. Елементами державного управління демографічною безпекою в країні є: створення системи заохочень для батьків у вигляді оплачуваних відпусток, розвинутої системи фінансової допомоги та дитячої охорони здоров'я; зразкової моделі центрів дошкільної освіти, прогресивної шкільної освіти. Народжуваність у Швеції, станом на 2016 рік, дорівнює 11,99 %. Сумарний коефіцієнт народжуваності – 1,5 дитини на одну жінку (170-те місце у світі).

Першою країною на пострадянському просторі, яка визнала демографічну складову найважливішим напрямом національної безпеки, стала Республіка Білорусь,

прийнявши Закон «Про демографічну безпеку Республіки Білорусь». До економічних заходів стимулювання народжуваності у країні відноситься збільшення розміру допомоги при народженні першої дитини до 5 бюджетів прожиткового мінімуму, другого і наступних дітей – до 7, щомісячна допомога для догляду за дитиною віком до трьох років становить 100% бюджетів прожиткового мінімуму [8; с. 30]. Розвивається система соціальних послуг сім'ям із дітьми, включаючи послуги з догляду за малолітніми дітьми, дітьми інвалідами, послуги з навчання батьків основам розвитку та виховання дітей [9; с. 30]. Коефіцієнт народжуваності становить 11,2%, сумарний коефіцієнт народжуваності – 1,6 дитини на одну жінку (160-те місце у світі). Збільшення рівня народжуваності визначено ключовою проблемою у забезпеченні демографічної безпеки Республікою Молдова, де коефіцієнт народжуваності становить 11,8%, а коефіцієнт потенційної народжуваності у 2016 році становить 1,3 дитини на одну жінку (195-те місце у світі). У зв'язку з цим пріоритетними завданнями в державній демографічній політиці визначено наступні: зростання соціального статусу багатодітної сім'ї, просування сімейних цінностей, створення сприятливих соціально-економічних умов для народження і виховання кількох дітей та ін.

Натомість країни Азії – Китай та Індія, зіткнулися в другій половині ХХ століття з проблемою демографічного вибуху – лавиноподібним зростанням чисельності населення, викликаним швидким зниженням смертності при збереженні високої народжуваності. В обох країнах уряди проводили демографічну політику, спрямовану на зниження народжуваності. Так, уряд Китаю був змушений законодавчо обмежити розмір сім'ї в 1970-х роках, дана політика отримала назву «політика однієї дитини» та передбачала: пропагування більш пізніх шлюбів – встановлено мінімальний вік вступу в шлюб, який становить 22 роки для чоловіків і 20 років для жінок; громадянам КНР зазвичай дозволяли мати не більше однієї дитини на сім'ю або двох на одну сім'ю в селі; штраф за народження другої дитини становив 4-8 середніх річних доходів в регіоні народження та ін. [10]. Результатами такої політики стало те, що народжуваність знижувалася в першу чергу в найбільших містах (Пекіні, Тяньцзіні та Шанхаї) та там, де рівень життя і освіти населення був вище; змінилась структура населення – зрушення серед новонароджених на користь хлопчиків; зафіксовано скорочення працездатного населення. Зараз населення Китаю становить приблизно 1,41 млрд. людей. Порівняння кількості населення Індії та Китаю з показниками населення в регіонах світу наведено на рисунку 1.

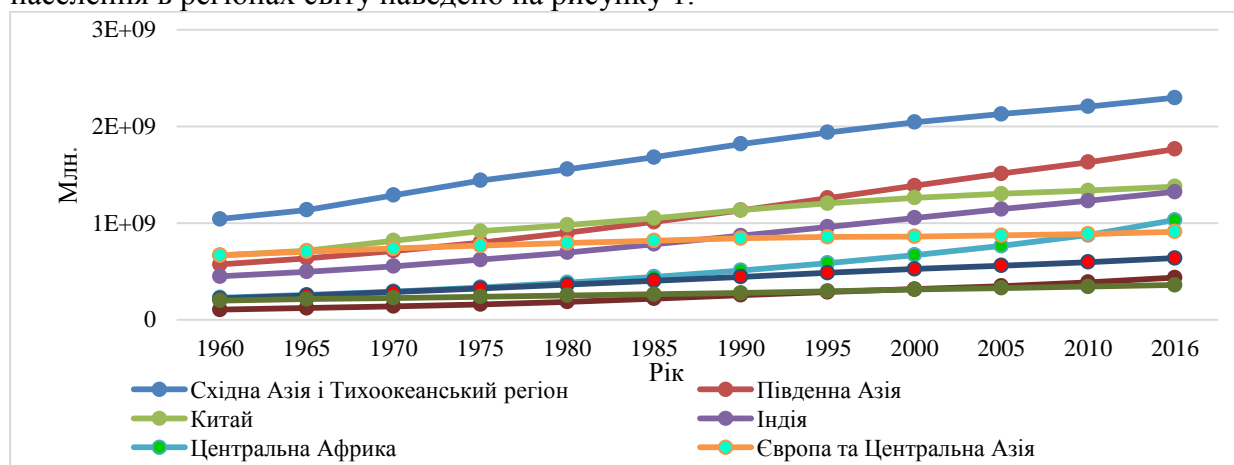


Рис. 1 Кількість населення Індії та Китаю в порівнянні з світовими показниками, млн. чоловік

Індія першою з країн, що розвиваються розпочала реалізацію демографічної політики, спрямованої на зниження народжуваності. Так, чоловіків, які мали двох

дітей і більше, піддавали примусовій стерилізації, вік вступу до шлюбу було підвищено до 18 років для жінок та 23 роки для чоловіків. Почерпнувши досвід Китаю, уряд Індії встановив норму – не більше 2 дітей на сім'ю. З 2000 року головним орієнтиром демографічної політики є поліпшення життєвих умов сім'ї за рахунок скорочення кількості дітей. На сьогодні чисельність населення Індії складає 1,34 млрд. людей.

Важливим моментом в оцінці сучасної демографічної ситуації в світі є підліткове материнство (народження дітей у віці 15-19 років), яке має важливі медичні та соціальні наслідки, як для дівчаток-підлітків, так і для дітей, яких вони народжують. Хоча народжуваність в цій віковій групі знизилася в більшості країн, високий рівень підліткового материнства залишається проблемою в деяких регіонах. Серед основних регіонів світу показник підліткової народжуваності на 1000 жінок у віці 15-19 років в 2010-2016 роках був найвищим в Африці – 99 матерів-підлітків на 1000 жінок, Латинській Америці і Карибському басейні – на 67 на 1000 [4]. Динаміка зміни коефіцієнту підліткової народжуваності в регіонах світу представлена на рисунку 2.

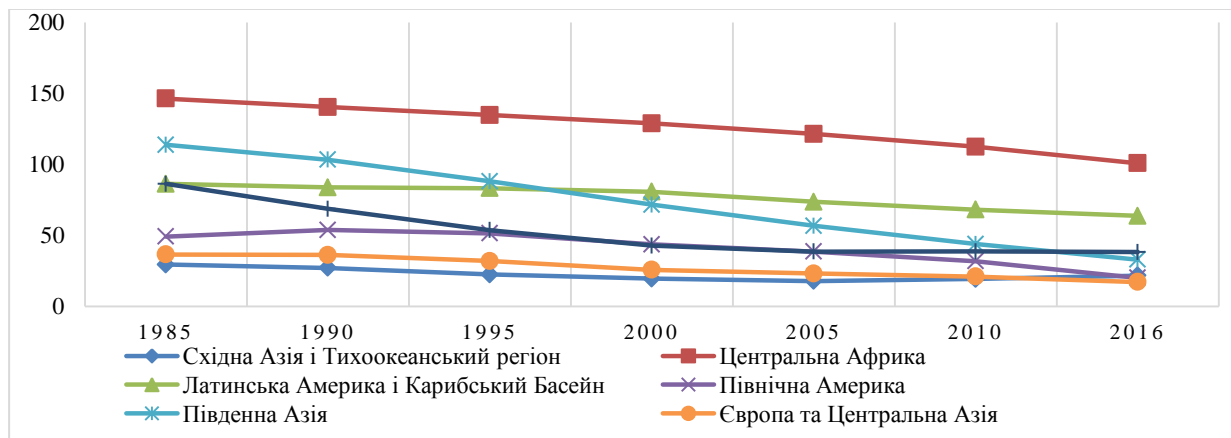


Рис. 2 Коефіцієнт підліткової народжуваності в регіонах світу (кількість новонароджених на 1000 жінок у віці 15-19 років)

В останні роки досягнуто значних успіхів в середній тривалості життя. В глобальному масштабі очікувана тривалість життя при народженні збільшилась на 3,6 роки, у період між 2000-2005 и 2010-2016 роками, тобто з 67,2 до 70,8 років. В усіх основних регіонах загальні показники були вищі у цей період, проте найбільший приріст спостерігався в Африці, де очікувана середня тривалість життя зросла на 6,6 років в 2000-і роки після того, як в попередньому десятилітті вона зросла всього на 2 роки. Середня тривалість життя в регіонах світу у 2016 році представлена на рисунку 3.

Важливим показником при дослідженні демографічної складової економічної безпеки є показник смертності дітей у віці до 5 років. У всьому світі смертність серед дітей у віці до п'яти років знизилася з 70 на 1000 живонароджених у 2000-2005 роках, до 48 на 1000 в 2010-2016 рр.

Ще одним показником стану демографічної ситуації є обсяг міжнародної міграції. В цілому, між 1950 і 2016 роками основні райони Європи, Північної Америки та Океанії були чистими реципієнтами міжнародних мігрантів, в той час як Африка, Азія, Латинська Америка і Карибський басейн були чистими відправниками, причому обсяг чистої міграції збільшувався. З 2000 по 2016 рік середньорічна чиста міграція до Європи, Північної Америки та Океанії становила в середньому 3,1 мільйона осіб на

рік. В наслідок чого, різним країнам, зокрема країнам Європи, доводиться проводити активну міграційну політику.

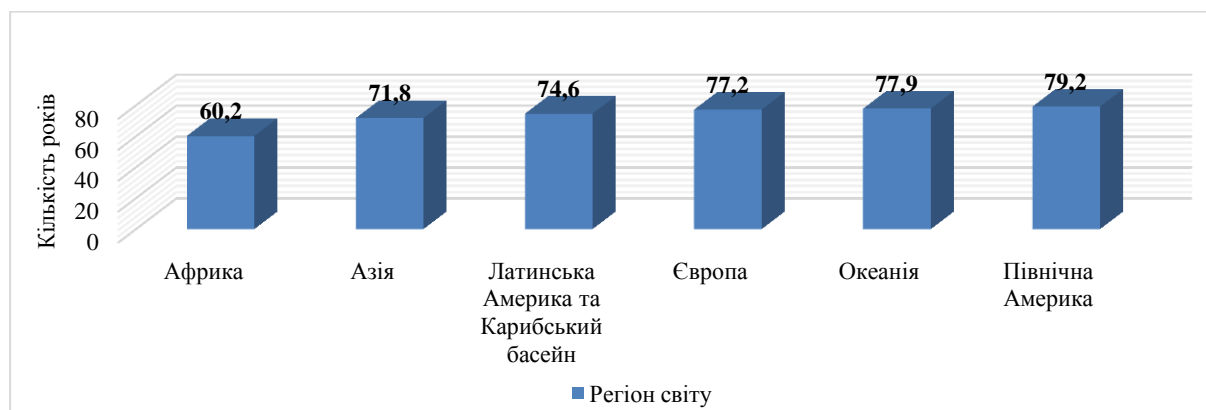


Рис. 3 Середня тривалість життя в регіонах світу у 2016 році, рр.

У 2016 році 28 держав-членів Європейського Союзу (ЄС) надали статус захисту 710 400 тис. осіб, які шукали притулок. На додаток до цього, до країн-членів ЄС прибуло понад 14 000 переселених біженців [11]. Найбільшу групу бенефіціарів статусу захисту в ЄС в 2016 році складають громадяни Сирії (405 600 осіб), за яким слідує громадяни Іраку (65 800 осіб) та Афганістану (61 800 осіб) (рис.4).

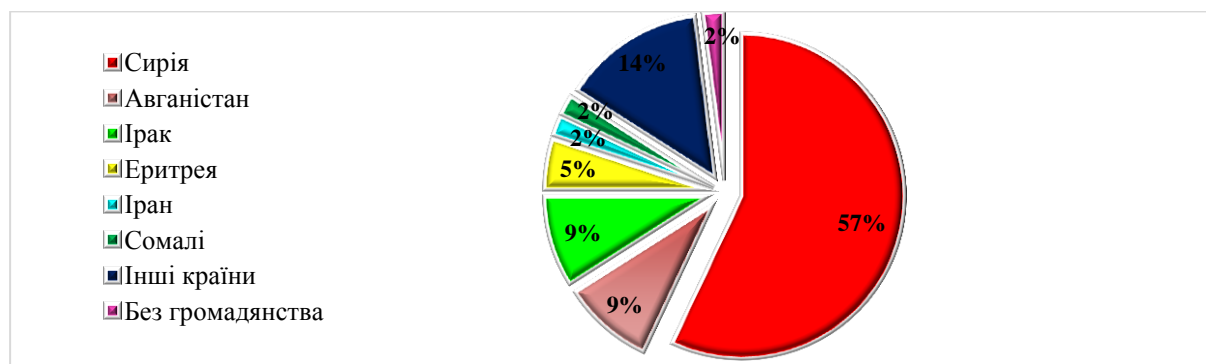


Рис. 4 Розподіл осіб, які іммігрували в країни ЄС у 2016 році, за громадянством, %

Так, у Франції річний рівень імміграції 2016 року становив 1,09 %, на 1000 осіб у середньому припадає 1,52 мігранта. Тому, урядом країни було визнано необхідність регулювання міграційних процесів за наступними напрямками: управління міграційними потоками; боротьба проти нелегальної імміграції; інтеграція іммігрантів, які живуть у Франції [7, с. 98]. В свою чергу, в Німеччині річний рівень імміграції 2016 року становив 1,24 %, крім того в країні постійно перебуває 115,6 тис. з Сирії, 51,5 тис. з Іраку, 30,0 тис. з Афганістану, 20,5 тис. з Туреччини, 19,76 тис. з Ірану, 10,98 тис. з Еритреї, 9,17 тис. з Сербії і Косова. У зв'язку з цим на федеральному рівні діють федеральні табори з прийому та розподілу біженців, до функцій яких входить надання притулку, правка документів для кожного мігранта; розподіл мігрантів за конкретними населеними пунктами. Міграційна політика країн ЄС на цей час характеризується обмеженням в'їзду в країну низькокваліфікованої робочої сили та боротьбою з нелегальною міграцією [12, с. 106].

В результаті зниження народжуваності та очікуваної тривалості життя, збільшується частка населення старше певного віку – це явище, відоме як старіння населення, відбувається в усьому світі. У 2016 році нараховувалося 962 мільйони

людей у віці 60 років і старше, що становить 13% від загальної чисельності населення світу. Найбільша частка населення віком 60 років та старше (25%) мешкає в Європі, проте швидке старіння відбувається і в інших частинах світу. Старіння населення впливає на коефіцієнт потенційної підтримки – відношення кількості осіб у віці від 20 до 64 років до кількості осіб віком від 65 років (рис. 5).

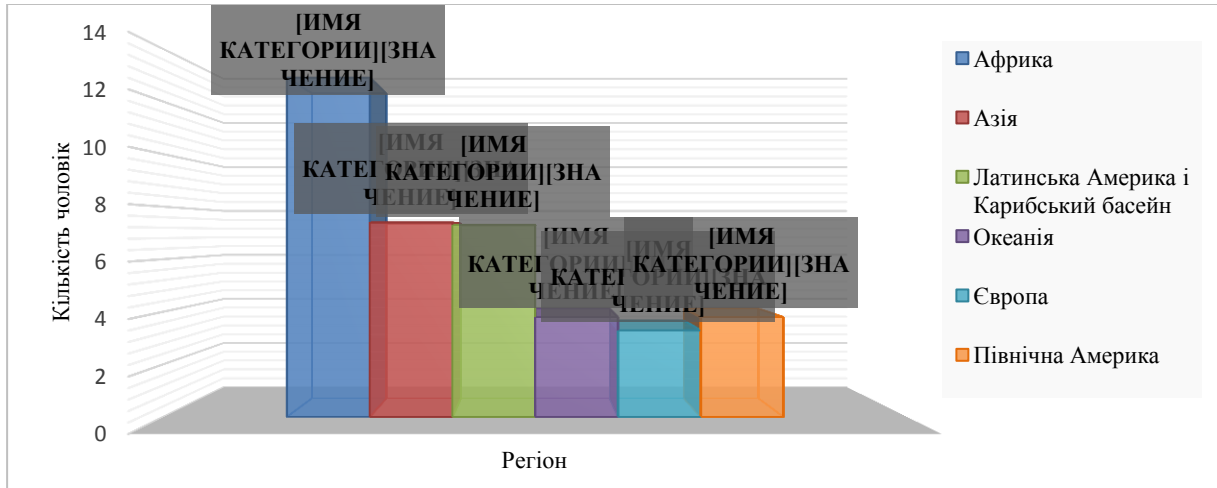


Рис. 5 Коефіцієнт потенційної підтримки в регіонах світу у 2016 році

Висновки. Розглянувши сучасну демографічну ситуацію в світі можна сказати, що у 2016 році чисельність населення світу досягла 7,6 млрд, з яких 50,4% становлять чоловіки і 49,6% – жінки. 9% світового населення складають особи молодші 5 років, 26% – особи віком до 15 років, 13% – 60 років та 2% – 80 років та старше. Важливим елементами, які впливають на демографічну ситуацію є показники в області народжуваності, смертності та міграції. В останні роки народжуваність скоротилася практично у всіх основних районах світу. З 201 країн або районів, що мають щонайменше 90 000 жителів у 2016 році, кількість з високим рівнем народжуваності зменшилася приблизно вдвічі, з 41 країни в 2000-2005 роках до 22 у 2010-2016 роках. Уповільнення зростання населення, викликане зниженням народжуваності, пов'язане з старінням населення. Тобто у міру того, як темпи зростання населення скорочуються з плином часу, частка літніх людей збільшується, а частка молодих людей зменшується, у 2016 році кількість людей віком від 80 років становить 137 мільйонів, з них 27% проживають в Європі.

У більшості країн знизився дітородний вік, проте високий рівень фертильності серед підлітків як і раніше викликає стурбованість у деяких частинах світу. Серед регіонів рівень підліткового материнства у 2010-2016 роках був найвищим у Африці, Латинській Америці та Карибському басейні. Велику роль в демографічній сфері відіграє показник міграції. З 2000 по 2016 рік, щорічна чиста міграція до Європи, Північної Америки та Океанії в середньому становила 3,2 млн осіб на рік. В останні роки відбулося суттєве поліпшення очікуваної тривалості життя. У глобальному плані очікувана тривалість життя при народженні зросла з 65 років для чоловіків і 69 років для жінок в 2000-2005 роках до 69 років для чоловіків і 73 років для жінок в 2010-2016 роках. Проте, великі розбіжності між країнами залишаються, з одного боку країни або райони, серед яких тривалість життя становить 82 і більше років для обох статей (Австралія, Гонконг, Швейцарія), з іншого країни з прогнозованою тривалістю життя віком до 55 років (Чад, Лесото, Нігерія).

Для регулювання та покращення зазначених показників країнами світу проводиться активна демографічна політика, яка включає в себе політичні

(підписання угод, договорів з іншими країнами, прийняття нормативно-правових актів в демографічній сфері), економічні (створення системи заохочень для батьків у вигляді оплачуваних відпусток, розвинутої системи фінансової допомоги та пільг багатодітним сім'ям та самотнім жінкам із дітьми та ін.), соціальні (підвищення соціального статусу багатодітної сім'ї, просування сімейних цінностей) та технологічні (впровадження новітніх технологій та інновацій в сферу охорони здоров'я) методи впливу.

Список використаної літератури

1. Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідемічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України. 2015 рік / за ред. Шафранського В. В.; МОЗ України, ДУ «УІСД МОЗ України». – К., 2016. – 452 с. Shchorichna dopovid pro stan zdorovia naseleння, sanitarno-epidemichnu sytuatsiiu ta rezultaty diialnosti systemy okhorony zdorovia Ukrainy. 2015 rik / za red. Shafranskooho V. V.; MOZ Ukrainy, DU «UISD MOZ Ukrainy». – K., 2016. – 452 s.
2. Рост населения земли и его математическая модель [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <https://www.nkj.ru/archive/articles/10393/>. – Заголовок з екрану. Rost naseleniya zemly u eho matematycheskaia model [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupa: <https://www.nkj.ru/archive/articles/10393/>. – Zaholovok z ekranu.
3. Цвігун І. А. Демографічна безпека України та напрями її регулювання: монографія / І. А.Цвігун. – Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2013. – 400 с. Tsvihun I. A. Demohrafichna bezpeka Ukrainy ta napriamy yii rehuliuвання: monohrafiia / I. A.Tsvihun. – Kam`ianets-Podilskyi: Vydavets PP Zvoleiko D.H., 2013. – 400s.
4. World Population Prospects The 2017 Revision [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://esa.un.org/unpd/wpp/Publications/Files/WPP2017_KeyFindings.pdf. – Заголовок з екрану.
5. Место Франции в сфере международной миграции трудовых ресурсов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://catalog.fmb.ru/france9.shtml>. – Заглавие с экрана. Mesto Frantsyy v sfere mezhdunarodnoi myhratsyy trudovikh resursov [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupa: <http://catalog.fmb.ru/france9.shtml>. – Zahlavye s ekranu.
6. Fertility rate [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.TFRT.IN?year_high_desc=true. – Заголовок з екрану.
7. Смирнова Н. С. Національні системи забезпечення демографічної безпеки європейських держав в умовах глобалізації: компаративний аналіз: дис. ... к. н. з держ. управ. 25.00.01 / Н. С. Смирнова. – К., 2016. – 238 с. Smyrnova N. S. Natsionalni systemy zabezpechennia demohrafichnoi bezpeky yevropeiskykh derzhav v umovakh hlobalizatsii: komparatyvnyi analiz: dys. ... k. n. z derzh. uprav. 25.00.01 / N. S. Smyrnova. – K., 2016. – 238 s.
8. Голосов Г. В. Сравнительная политология: учебник / Г. В. Голосов. – Новосибирск: Изд-во Новосиб. ун-та, 1995. – 207 с. Holosov H. V. Sravnytelnaia politylohyya: uchebnyk / H. V. Holosov. – Novosybyrsk: Yzd-vo Novosyb. un-ta, 1995. – 207 s.
9. Хомра О. У. Соціальна безпека: виклики, загрози, критерії / О. У. Хомра, Т. Є. Русанова // Стратегічна панорама. – 2004. – №1. – 445 с. Khomra O. U. Sotsialna bezpeka: vyklyky, zahrozy, kryterii / O. U. Khomra, T. Ye. Rusanova // Stratehichna panorama. – 2004. – №1. – 445 s.

10. Клупт М. А. Демография регионов Земли: (события новейшей демографической истории) / М. А. Клупт. – СПб. (и др.): Питер, 2008. – 346 с. Klupt M. A. Demohrafiya rehyonov Zemly: (sobityia noveishei demohrafycheskoï ystoryu) / M. A. Klupt. – SPb. (y dr.): Pyter, 2008. – 346 s.

11. Asylum decisions in the EU [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/8001715/3-26042017-AP_EN.pdf/05e315db-1fe3-49d1-94ff-06f7e995580e. – Заголовок з екрану.

12. Терещ В. М. Депопуляція та старіння населення у соціально-економічному контексті / В. М. Терещ // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 1. – С. 92–97. Terets V. M. Depopuliatsiia ta starinnia naselennia u sotsialno-ekonomichnomu konteksti / V. M. Terets // Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. – 2009. – № 1. – S. 92–97.

Стаття надійшла до редакції 20.10.2017.

L. Kyslova, A. Vlas

ASSESSMENT OF THE MODERN DEMOGRAPHIC SITUATION IN THE COUNTRIES OF THE WORLD

The article investigates and reveals the main demographic development problems of the world regions and considers the necessity of creating the possibility for demographic policy developing an aimed at increasing the welfare of present and future generations. As a result of work, systematization and generalization the definitions of various demographic security system indicator approaches, it was proved that the assessment and analysis of the current demographic situation should be based on the following indicators: indicators of natural reproduction of population, indicators of mechanical movement and placement; indicators of sex-age population; health indicators of the population.

The emphasis is placed on the importance of taking into account the demographic situation when developing a state policy aimed at increasing the social status and material well-being of the population. Attention is emphasized on the dynamic and population movements highlighted the theory of demographic transition, according to it countries are divided into three phases of demographic development.

Understanding of the ongoing and future demographic changes as well as the problems and opportunities that they present to achieve socio-economic, political, legal, innovative, informational and intellectual-spiritual development of society are important for assessing trends in the region. population at global, regional and national levels.

Demographic processes are proved to be one of the key for ensuring a stable functioning of the economy and the safe development of the state. In this case, important indicators affecting the demographic situation are indicators in the field of fertility, mortality and migration.

The demographic policies of such countries as China, India, Germany, France, Sweden, Republic of Belarus and the Republic of Moldova are considered. It is determined that the main methods of government influence in listed countries on the demographic situation are political (signing of agreements, agreements with other countries, adoption of normative legal acts in the demographic sphere), economic (creating a system of incentives for parents in the form of paid leave, an advanced system of financial assistance and benefits for families with large families and single women with children, etc.), social (raising the social status of a large family, promoting family values) and technological (introduction of the latest technologies and innovations in the sphere of health care).

It has been found that in recent years, the birth rate has declined in almost all major regions of the world; slowing population growth, due to lower birth rates; there is an aging

population, but there is an increase in the expected life expectancy; the majority of countries have declined childbearing age, however, there is a high fertility rate among adolescents; the indicator of migration in recent years has grown in Europe, North America and Oceania.

Keywords: *demography, population, fertility, mortality, migration.*

УДК 332.1(4-6ЕС)

О.В. Захарова, А.Г. Березіна

ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РЕГІОНУ НА ОСНОВІ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ РОЗВИТКУ

Стаття присвячена дослідженню конкурентоспроможності країн європейського регіону на основі оцінки інноваційно-інвестиційної складової розвитку. В статті запропонований методичний підхід до врахування та кількісної інтегральної оцінки рівня інноваційно-інвестиційного розвитку як вагової складової, що визначає конкурентоспроможність країн. Запропоновано інтегральний індекс інноваційно-інвестиційної конкурентоспроможності, на основі якого надані оцінки інноваційно-інвестиційного рівня розвитку країн ЄС, рівня його рівномірності, концентрації та закономірності динаміки.

Ключові слова: *регіон, країни ЄС, конкурентоспроможність, інноваційно-інвестиційний розвиток, інноваційна складова, інвестиційна складова, інтегральна оцінка.*

Постановка проблеми. Питання забезпечення високого рівня конкурентоспроможності національної економіки займає одне з провідних місць у політиці багатьох розвинених країн світу. Конкурентні переваги країн та регіонів складаються з цілої сукупності чинників, але саме інноваційний визначає економічну міць регіону та країн, що до нього входять, та перспективи їх розвитку на світовому ринку. Вичерпання чинників екстенсивного економічного розвитку примушує країни шукати нові шляхи розвитку. Інновації дають змогу країнам пропонувати високотехнологічні продукти та послуги, що мають найвищу додану вартість, організовувати екологічне і менш ресурсномістке виробництво та акумулювати більшість фінансових потоків. Інновації та інвестиції визначають найважливіші напрями наукової діяльності шляхом постійного врахування ринкових змін попиту і пропозиції у світі. Тож активізація інноваційно-інвестиційного процесу створює стимулятори розвитку регіону у процесі науково-технічного прогресу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню питань оцінки регіональної конкурентоспроможності присвячені праці багатьох вчених, зокрема Л. Антонюк, О. Білоруса, І. Брикової, О. Бобровської, З. Варналій, Л. Ковальської, Ю. Макогона, А. Мокія, В. Чужикова, Л. Ціпак, О. Шелепенко та інших. В деяких дослідженнях автори концентрують увагу саме на інноваційних чинниках формування регіональної конкурентоспроможності (З. Варналій, К. Сюсько, Ю. Уткіна, О. Шелепенко тощо) [3,8,10]. Однак, питання кількісної оцінки рівня інноваційного розвитку як комплексного показника та врахування його в формуванні загального рівня конкурентоспроможності регіонів та країн потребує подальшого дослідження з метою забезпечення максимально повного, об'єктивного та адекватного сучасним